

Witwassen in Nederland: bijna €13 mrd per jaar

Expert maakt voor het eerst accurate berekening

Gaby de Groot en Johan Leupen
Amsterdam

Jaarlijks wordt bijna €13 mrd aan crimineel geld in Nederland witgewassen. Het grootste deel daarvan is afkomstig uit Nederland zelf, zo blijkt uit nieuw onderzoek van hoogleraar economie Brigitte Unger van de Universiteit Utrecht. Als doorvoerland van crimineel geld blijkt Nederland minder populair dan gedacht.

Witwasexpert Unger kreeg voor haar onderzoek toegang tot transactiemeldingen van onder meer banken, casino's en autodealers, en kon daardoor voor het eerst nauwkeurige berekeningen maken van criminele geldstromen. Ze werkte daartoe samen met iCOV, de infobox crimineel en onverklaarbaar vermogen. Dit is een samenwerkingsverband van onder andere poli-

acties tussen 2009 en 2014 van meldpunt FIU. Het gaat om transacties die door de FIU verdacht verklaard zijn na bijvoorbeeld meldingen van banken.

Die sector is zelf onderwerp van onderzoek door het OM naar het al dan niet juist melden van transacties. ING trof vorig jaar een schikking van €775 mln vanwege tekortkomingen in het onderzoek naar witwassen. Rabo moest een boete van €1 mln betalen. Bij ABN Amro is het OM dit jaar een onderzoek gestart naar mogelijke tekortkomingen in de strijd tegen witwassen.

De nieuwe analyse over witwassen is een aanvulling op onderzoek dat Brigitte Unger een jaar geleden publiceerde in opdracht van WODC, het onderzoeksbureau van het ministerie van Justitie. Toen werd de omvang van witwassen in Nederland geschat op ruim €16 mrd. Beide onderzoeken hebben als basis dezelfde wereldwijde opbrengsten uit drugshandel en fraude.

'Het vorige onderzoeksmodel was gebaseerd op aannames over het gedrag van witwassers. Nu hebben wij voor het eerst toegang gekregen tot witwasdata en daadwerkelijk witwasgedrag en geldstromen kunnen schatten', zo zegt zij.

Op basis van de FIU-data, die Unger en haar team in een strikt beveiligde omgeving en alleen op geaggregeerde basis mochten inzien, is gekeken naar de aantrekkelijkheid van Nederland als witwasland. Daarna is deze methode op andere landen toegepast. De omvang van de economie blijkt bepalend te zijn voor de aantrekkelijkheid voor witwassen. 'Als een land een hoog bbp heeft, dan is er veel geld te verdienen en valt witwassen minder op. En rijke landen blijken witwasstromen van elkaar aan te trekken, zeker als ze ook nog eens aan elkaar grenzen.'

Dat geldt zeker voor Nederland en België. De rol van Nederland als doorvoerland is kleiner dan gedacht. Een groot deel van die geldstromen gaat door België en Luxemburg. Unger: 'Maar belastingontduiking is niet meegenomen in dit onderzoek, anders zou de doorstroom voor Nederland veel hoger kunnen uitkomen.'

Unger kreeg inzage in 77.000 verdachte transacties tussen 2009 en 2014 van meldpunt FIU

tie, Openbaar Ministerie (OM), Belastingdienst en FIU Nederland, het meldpunt voor ongebruikelijke transacties. Unger presenteerde de resultaten gisteren op een besloten bijeenkomst.

De onderzoekers gaan ervan uit dat jaarlijks in Nederland bijna €16 mrd aan crimineel geld wordt verdiend. Daarvan wordt de helft in Nederland witgewassen. Daarnaast stroomt €5 mrd crimineel geld uit het buitenland Nederland binnen. Tezamen is dit goed voor 1,6% van het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp). Meer dan €4 mrd daarvan stroomt weer door naar het buitenland. Verreweg het meeste geld wordt witgewassen in de VS en het Verenigd Koninkrijk: ze zijn samen goed voor bijna €340 mrd oftewel 40% van het geschatte witwastotaal van 36 Oeso-landen.

Unger kreeg inzage in 77.000 verdachte trans-

 Pagina 8: interview Unger

‘Als ieder in zijn eigen silo blijft, pakken we echt slimme boef niet’

Gaby de Groot en Johan Leupen
Utrecht

Volgens hoogleraar Brigitte Unger is er nog onvoldoende wisselwerking tussen banken en bijvoorbeeld de FIU in de strijd tegen witwassen. Zij onderzocht met haar team verdachte transacties in Nederland.

Na jaren lobbyen ging de deur toch een op een kier. Om de omvang van witwassen in Nederland nog beter te doorgronden en in kaart te brengen, wilden de Utrechtse hoogleraar economie Brigitte Unger en haar team verdachte transacties in Nederland onderzoeken. Maar dat verzoek werd steeds afgewezen. Deze transacties zijn immers strikt geheim omdat het om zeer privacygevoelige gegevens gaat.

Toch kreeg Unger — een van de grootste autoriteiten op dit gebied — dit jaar met toestemming van het ministerie van Justitie onder strenge voorwaarden toegang tot verdachte transacties van de Financial Intelligence Unit (FIU). Nadat zij en haar medewerkers grondig waren gescreend, mochten ze in een beveiligde ruimte als eerste buitenstaanders een dataset met geaggregeerde en geanonimiseerde transacties inzien.

Het resultaat is gisteren tijdens een besloten seminar bij De Nederlandsche Bank gepresenteerd. Conclusie is dat jaarlijks in Nederland bijna €13 mrd wordt witgewassen, ongeveer 1,5% van het bruto binnenlands product. Het onderzoek is gedaan in samenwerking met iCOV, het samenwerkingsverband van onder meer politie, Be-

lastingsdienst, douane, het Openbaar Ministerie en FIU Nederland. Van die laatste instantie kreeg Unger inzage in 77.000 verdachte transacties, gedaan tussen 2009 en 2014.

Het is precies dit soort uitwisseling van kennis en inzichten waar het internationaal aan schort, zegt Unger in een interview met het FD: opsporingsdiensten, openbaar ministeries, FIU's en banken blijven ieder hangen in eigen privacybezwaren, bureaucratistische barrières en tunnelvisie. Ze moeten veel intensiever gaan samenwerken, over de landsgrenzen heen. ‘Als iedereen in zijn eigen silo blijft zitten, krijgen we de echt intelligente boeven nooit te pakken.’

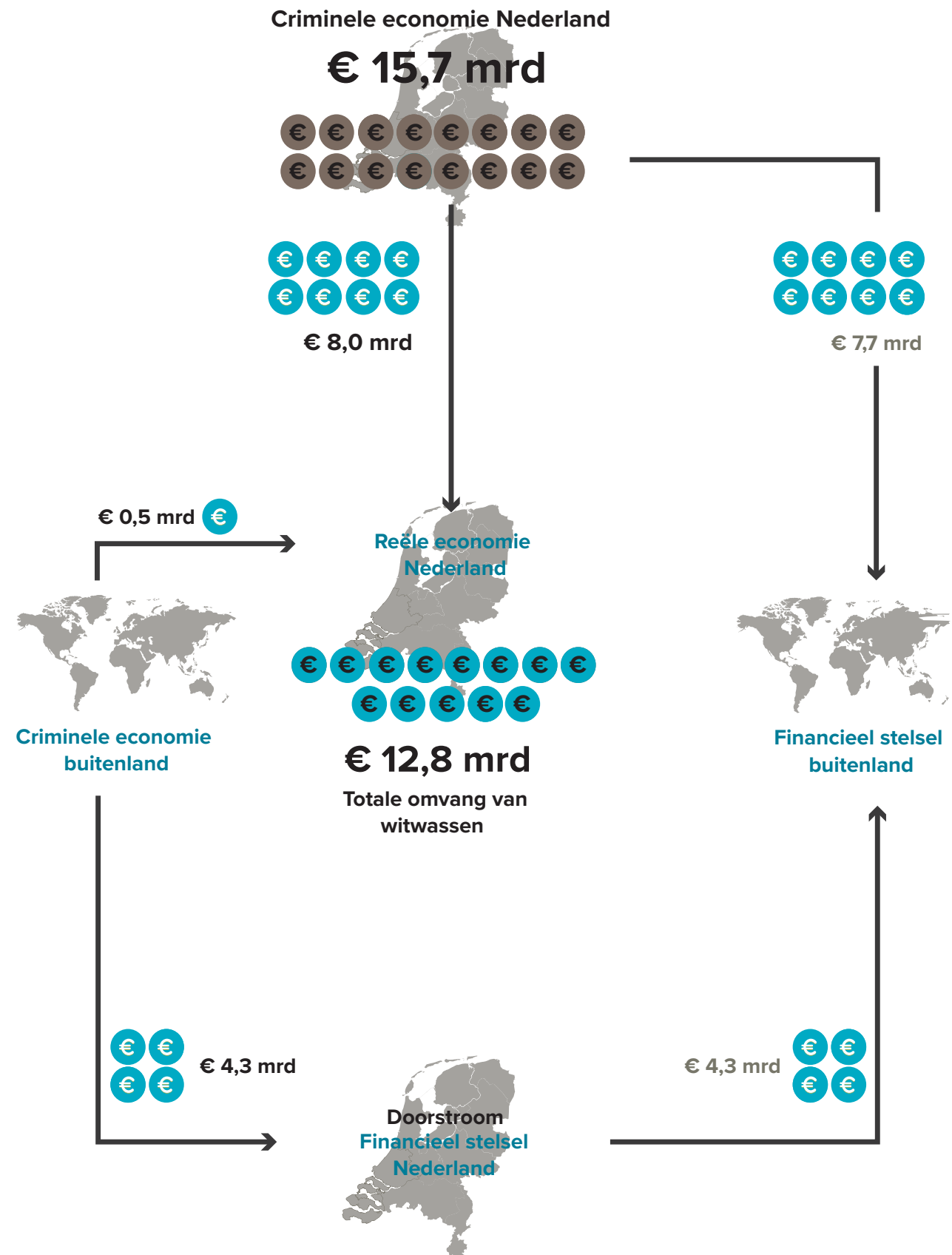
V Wat zijn de belangrijkste inzichten uit uw onderzoek?
‘We hebben nu voor het eerst kunnen meten wat Nederland zo aantrekkelijk maakt voor criminele geldstromen. Het bruto binnenlands product speelt een grote rol. Hoe groter de economische kracht van een land en hoe meer handel, hoe minder fout geld er opvalt. Dat geldt voor zowel ontvanger als zender, en deze landen trekken elkaar dus ook weer aan.’

‘We zien ook dat het belangrijkste deel van het criminele geld dat in Nederland wordt witgewassen, ook in Nederland is verkregen: €8 mrd. Drugs en fraude zijn de voornaamste delicten waarmee geld wordt verdiend. Dat vraagt dus ook om preventieve aanpak: de bestrijding van drugsfabricage en -handel, plus bijbehorende fraude en corruptie. De recente aandacht voor ondermijnende criminaliteit is vanuit het perspectief van dit onderzoek gezien dus logisch gebleken.’

V Hoe doet Nederland het qua antiwitwasbeleid?
‘We staan in ieder geval aan de goede kant van het spectrum qua meldingsbereidheid, en Nederland heeft witwassen als een van de eerste landen gecriminaliseerd. Dat schrikt criminelen af. Het land scoort ook laag op de corruptielijsten en laat met

Criminele geldstromen in Nederland

Bedragen per jaar op basis van onderzoek verdachte transacties
FIU 2009-2014

© FD | CM | Bron: iCOV, Universiteit Utrecht

de ING-schikking zien dat het menens is.’

V Bij de banken klinkt evenwel de verzuchting dat het beleid hopeloos inefficiënt is. Zij geven per bank tientallen miljoenen uit aan meldingssystemen en kieperen karrenvrachten data ongefilterd over de schutting van de overheid. Die heeft veel te weinig mankracht om er iets mee te doen.

‘Dat is helaas ook waar. Banken worden er nu mee belast om recht en orde te bewaken. En dat is eigenlijk zeer ongebruikelijk in de geschiedenis, dat de publieke sector op dit terrein zo veel overlaat aan de markt. Boeven vangen is niet iets wat de private sector ziet als zijn verantwoordelijkheid.’

‘Het probleem is vooral dat er nog onvoldoende wisselwerking is tussen banken en bijvoorbeeld de FIU. Die moet de banken wel meer feedback gaan geven: dit was goed, dat was niks. Dat is niet alleen belangrijk zodat de banken hun systemen beter kunnen inregelen, maar ook om de betrokken werknemers gemotiveerd te houden. Ze willen ook weten waar ze het voor doen. De Rekenkamer heeft hierover al in 2014 terechte kritiek geuit: we weten niet wat het rendement is van al die meldingen.’

“**‘Er mist nog een centraal register binnen Europa’**

Brigitte Unger
hoogleraar economie

V Waarom leveren al die meldingen dan zo weinig veroordelingen op?
‘De rechter heeft duidelijk moeite met de omkering van bewijslast, ook al is dat in theorie wel mogelijk. Maar ook het OM zelf concludeert vaak dat er onvoldoende bewijs is. En dat heeft veel te maken met het grensoverschrijdend karakter van veel witwasconstructies.’

‘De vele rechtshulpverzoeken die ze moeten doen, lange verwerkingstijden, bureaucratie, de verschillen tussen FIUs, het maakt de internationale samenwerking heel lastig. Als iedereen in zijn eigen silo blijft zitten, krijgen we de echte boeven nooit te pakken. De intelligentste boeven niet althans.’

‘Er mist nog een centraal register binnen Europa. Je moet toch weten: wat doen al die bedrijven in andere landen? Duitsland heeft heel lang verzet gepleegd tegen meer transparantie op dit gebied. En Ierland ook. Dat leeft in feite van de intransparantie.’

V Dat klinkt niet erg hoopgevend. Tegelijkertijd bent u best optimistisch.
‘Ja, omdat de opkomende trend toch is dat we steeds meer delen. Denk dan niet alleen aan Europese richtlijnen die meer samenwerking aanjagen, maar ook aan de opkomst van allerlei civiele systemen: Tax Justice Network, de Panama Papers, allerlei leaks en klokkenluiders. Die brengen overheden ook in beweging. Zonder hen zouden we nog niets weten. De boodschap is dus ook: als de overheid het niet doet, doen de civiele systemen in de maatschappij het wel. Iedereen kan inmiddels zien dat er te veel fout gaat.’

Het schort internationaal nog aan uitwisseling van kennis en inzichten